

ŠTÚDIE

PETER ŽEŇUCH*

Inštitucionalizovaný slavistický výskum v Slovenskej akadémii vied po dvadsiatich piatich rokoch

ŽEŇUCH, P.: Institutionalized Slavistics' Research in the Slovak Academy of Sciences after Twenty Years of Activity. *Slavica Slovaca*, 55, 2020, No 1, pp. 3-14 (Bratislava).

Slovak Slavistics is the inseparable part of the international Slavistically oriented research milieu. The 'Jan Stanislav' Institute of Slavistics of the SAS contributes significantly to this research. Since its foundation in 1995, the Institute dedicates already twenty-five years' activity to interdisciplinary research of relations of the Slovak language and culture with other Slavic and non-Slavic languages and cultures in both the national and international cooperation. The present study dedicated to 25th anniversary of the foundation of this Institute points especially to the topical coherences, trends, and needs of the institutionalized Slavistic research contextualized with inevitable processes in the scene of the academic science policy in Slovakia. Despite all the intricate factors of the current scholarly research in the humanities, Slovak Slavistic research represents the scholarly and research area, which brings new findings in various contexts of cultural development of Slovakia. The core research comprises the Old Church Slavonic, Latin, Slovak-German, Slovak – east Slovakian and Slovak – south Slavic relations, including the area of the translation of the Biblical texts to Slovak, as well as the research area of linguistic – cultural and historical coherences of the development of the inter-confessional communication.

Science and research, Slavistics, Science policy, Institutionalization of a project research, Academic milieu.

1. Úvod

Inštitucionalizovaná forma slavistického výskumu sa na pôde Slovenskej akadémie vied (SAV) uskutočňuje od roku 1995 v súvislosti so vznikom Slavistického kabinetu SAV (od roku 2005 Slavistický ústav Jána Stanislava SAV, ďalej SÚJS) v rozsahu jej interdisciplinárneho, koordinovaného, systematického a projektovaného výskumu. Základnou identifikačnou zložkou slovenského slavistického výskumu v SAV je skúmanie slovensko-slovanských a slovensko-neslovanských jazykových, historických a kultúrnych vzťahov.

Slovenská slavistika je systematizujúca vedná disciplína, ktorá predpokladá a vyžaduje prepojenie viacerých vedných oblastí, ktoré zohrávajú významnú rolu pri skúmaní jazykovo, kultúrne, spoločensky i politicky aktuálnych tém. Koncepcia slovenskej slavistiky tvorí súčasť medzinárodne akceptovaného vedeckovýskumného prostredia, v rámci ktorého SÚJS SAV uplatňuje kompetencie svojej vednej politiky práve na úrovni interdisciplinárneho, komplexného a systematického výskumu postupne realizovaného aj za podmienok, ktoré sie sú žičlivé alebo ústretové voči takto široko slavisticky orientovaným vedeckovýskumným programom.¹ Úsilie o plynulý rozvoj a budovanie sla-

* Prof. PhDr. Peter Žeňuch, DrSc., Slavistický ústav Jána Stanislava SAV, Dúbravská cesta 9, 841 04 Bratislava.

¹ V odvolaní voči rozhodnutiu medzinárodného akreditačného panela vyslovil SÚJS SAV výhradu, že ústavu nebolo poskytnuté hodnotenie vyžiadaného experta napriek jeho žiadosti a následnej sťažnosti. V kontexte so súvisiacimi aktuálnymi procesmi vo vednej politike (neúspešný prechod jednotlivých organizácií i celej Slovenskej akadémie vied na novú formu hospodárenia v podmienkach verejných výskumných inštitúcií v roku 2018) sa aj v SÚJS SAV neustále zdôrazňuje potreba rovnakých podmienok na zabezpečenie základných existenčných potrieb pre všetky vedecké organizácie

vistického pracoviska sa zameriava na programovo orientované projektové výskumy a na doktorandskú prípravu mladej generácie, hoci dnešný stav podpory vedy neposkytuje záruky, že po úspešnom završení doktorandskej prípravy či úspešne zvládnutého projektového výskumu sa nájdu aj ďalšie možnosti a prostriedky na jeho udržateľnosť.

Akademické slavistické pracovisko si úspešne plní úlohy koordinačného centra nielen v oblasti výskumu, ale aj v oblasti vednej politiky a organizácie slavistického výskumu v domácom i medzinárodnom priestore, garantuje jedinečnosť výskumných projektov bez duplicity v jednotlivých tematických okruhoch. Práve vďaka koordinačnej funkcii pracoviska sa do riešenia výskumných projektov pravidelne zapájajú bádatelia z ďalších pracovísk SAV, z vysokých škôl na celom Slovensku a z ďalších inštitúcií doma i v zahraničí.² Aj napriek nestabilnej podpore prinášajú slavistické výskumy realizované na pôde ústavu zistenia, ktorými sa zaplňa citeľná medzera v poznaní kultúrno-historického i aktuálneho spoločenského rozvoja na Slovensku i v medzinárodnom kontexte. Sú to najmä výsledky výskumov zamerané na kontinuálny vývin slovenského jazyka a kultúry v kontexte s ostatnými slovanskými jazykmi a kultúrami a vo vzťahu k cirkevno-slovanskému, latinskému i nemeckému historicko-kultúrnemu horizontu od najstarších čias po súčasnosť.³

Princípy základného slavistického výskumu na Slovensku vychádzajú z plurality vedeckého bádania realizovaného na interdisciplinárnom a porovnávacom výskume vzťahov slovenského jazyka a kultúry k iným slovanským i neslovanským jazykom a kultúram a tiež na prezentácii spoločensky či politicky aktuálnych tém súvisiacich s daným výskumným programom. Táto vedeckovýskumná stratégia sa realizuje aj v kooperácii s Medzinárodným komitétom slavistov, Slovenským komitétom slavistov a s ďalšími medzinárodne etablovanými inštitúciami na Slovensku i v zahraničí.

Dlhoročné skúsenosti overené výsledkami výskumu interdisciplinárne zložených riešiteľských kolektívov (často s medzinárodnou účasťou), ukazujú, že očakávané výsledky dosahuje predovšetkým tím zložený z odborne pripravených a osobnostne zainteresovaných bádateľov. V tejto súvislosti chceme upozorniť na to, že nie všetci potenciálni partneri (osoby či inštitúcie) majú na takúto spoluprácu práve tie nevyhnutne potrebné predpoklady.⁴ Treba osobitne poďakovať, že spomenutá spolupráca sa uskutočňuje v rámci zreteľne zadefinovanej strategickkej vednej politiky slovenskej slavistiky. Už v čase zriaďovateľskej prípravy osobitného slavistického pracoviska v SAV tvorila jej koncepcia základnú kosť vedeckovýskumnej profilácie tohto pracoviska⁵ a je zadefinovaná aj v zriaďovacej listine SÚJS SAV. Koncepčné smerovanie slovenskej slavistiky sa prediskutovalo aj na dvoch kongresoch slovenských slavistov (v roku 2011 a 2015), aj za účasti zahraničných slavistov.⁶

SAV. Tieto skutočnosti vyplynuli napríklad aj z pracovného stretnutia členov Predsedníctva SAV za 3. oddelenie vied SAV s pracovníkmi Slavistického ústavu Jána Stanislava SAV dňa 16. januára 2018 (zápis z tohto stretnutia bol odovzdaný na III. oddelenie vied SAV). O ďalších skutočnostiach pozri tiež Žeňuch, P. – Doruľa, J.: Informácia o akreditačnom hodnotení činnosti Slavistického ústavu Jána Stanislava SAV za roky 2011–2015 medzinárodným panelom zahraničných expertov. In *Slavica Slovaca*, 2017, roč. 52, č. 2, s. 177-180.

² Pozri Žeňuch, P.: Dvadsať rokov inštitucionalizovanej slavistiky v Slovenskej akadémii vied. In Žeňuch, P. (zost.): *Dvadsať rokov inštitucionalizovanej slavistiky v Slovenskej akadémii vied*. Bratislava: Slavistický ústav Jána Stanislava SAV, 2015, s. 8-26.

³ Dôležité je v tejto súvislosti poznamenať, že slavistický výskum neprodukuje ekonomicky merateľné benefity. Slovenský slavistický výskum svoj benefit vidí v celospoločenskej adresnosti výsledkov výskumov, ktoré sú zamerané na udržateľnosť kultúrneho povedomia v celej slovenskej spoločnosti v prospech jej národných a v širšom rámci európskych duchovných a kultúrnych hodnôt.

⁴ O tom pozri v príspevku P. Žeňucha a J. Doruľu: Informácia o akreditačnom hodnotení činnosti Slavistického ústavu Jána Stanislava SAV za roky 2011–2015 medzinárodným panelom zahraničných expertov, c. d.

⁵ Doruľa, J.: Program jazykovedného slavistického výskumu na Slovensku. In *Slavica Slovaca*, 1989, roč. 24, č. 3, s. 201-210.

⁶ Publikované materiály z obidvoch kongresov pozri v knižných publikáciách: Žeňuch, P. (ed.): *Slovenská slavistika včera a dnes*. Bratislava: Slovenský komitét slavistov / Slavistický ústav Jána Stanislava SAV, 2012. 268 s. a Doruľa, J. – Žeňuch, P. (eds.): *Ján Stanislav a slovenská slavistika*. Bratislava: Slavistický ústav Jána Stanislava SAV, Slovenský komitét slavistov, 2016. 272 s.

Slavistický ústav Jána Stanislava SAV sa počas celého obdobia svojho pôsobenia v rokoch 1995 – 2020 prezentuje ako interdisciplinárne vedeckovýskumné a koordinačné centrum slavistických výskumov na Slovensku a v spolupráci so Slovenským komitétom slavistov a s Medzinárodným komitétom slavistov udržiava kontakty so slavistickými výskumnými pracoviskami v zahraničí, stará sa o organizáciu domácich a medzinárodných slavistických vedeckých podujatí. V spolupráci so Slovenským komitétom slavistov vydáva interdisciplinárny slavistický časopis *Slavica Slovaca*, spolupracuje s vysokými školami a ďalšími právnickými osobami uskutočňujúcimi výskum a vývoj, podieľa sa na uskutočňovaní študijného programu tretieho stupňa vysokoškolského štúdia, ktoré sa vzťahuje k predmetu hlavnej činnosti Slavistického ústavu Jána Stanislava SAV.

Do procesu nezavršenej transformácie Slovenskej akadémie vied vstúpil Slavistický ústav Jána Stanislava SAV v roku 2018 plne pripravený na pokračovanie v načrtnutej výskumnej a koordinačno-organizačnej činnosti aj v pripravovanej novej organizačnej štruktúre. Všetci pracovníci ústavu si uvedomujú nutnosť a povinnosť aktívne spolupracovať pri vedecko-organizačných činnostiach svojho pracoviska bez ohľadu na formy hospodársko-ekonomickej agendy, keďže prioritnou zložku fungovania SÚJS SAV je jeho vedeckovýskumná činnosť a projektová aktivita. Rozhodujúci význam má vo vedeckovýskumnom prostredí SÚJS SAV iba neustála aktivita pri získavaní projektov najmä z prostredia mimo SAV, spolu so záujmom o ich organizovanie s nevyhnutnou účasťou pracovníkov na ich riešení. O tejto skutočnosti akademická obec organizácie diskutovala na svojom zasadnutí 7. novembra 2017 a opäť na spoločnom zasadnutí pracovníkov SÚJS SAV a členov Predsedníctva SAV dňa 16. januára 2018, kde sa konštatovalo, že SÚJS SAV vznikol z nevyhnutnej potreby a svojím slavistickým programom a vedecko-organizačnými aktivitami zaplňa citeľnú medzeru v medzinárodnom i národnom kontexte, ktorú nemôže zastúpiť nijaká iná inštitúcia v Slovenskej akadémii vied.

Hlavnú a kontinuálnu činnosť Slavistického ústavu Jána Stanislava SAV predstavuje základný výskum vzťahov slovenského jazyka a kultúry k iným slovanským i neslovanským jazykom a kultúram i výskum slovensko-latinských, slovensko-cirkevnoslovanských a slovensko-nemeckých vzťahov najstaršieho a staršieho obdobia zameraný na filologické, historické, národopisné, umenovedné, literárnovedné, kulturologické a religiózne i teologické aspekty výskumu realizované v interdisciplinárnej internej a externej spolupráci.

Vedeckovýskumné aktivity pracoviska sa uskutočňujú v troch oblastiach: a) interdisciplinárny výskum slovenského kultúrno-historického a religiózneho priestoru v interakciách národných a európskych hodnôt; b) interdisciplinárny a konfrontačný výskum jazyka, ľudovej slovesnosti, duchovnej kultúry v oblasti slovensko-latinských, slovensko-cirkevnoslovanských, slovensko-východoslovanských, slovensko-južnoslovanských, slovensko-nemeckých vzťahov; c) interdisciplinárny výskum slovenskej kultúry a písomníctva v kontexte *Slavia latina* a *Slavia byzantina* (slovenská kultúra a jej miesto v systéme európskej kultúry a civilizácie); výskum continuity, diskontinuity, mobility a diversity slovensko-slovanských a slovensko-neslovanských vzťahov v kontexte európskych kultúrnych hodnôt (napr. slovensko-latinské, slovensko-cirkevnoslovanské, slovensko-nemecké vzťahy a pod.), konfesionalizmus a nadkonfesionalný rozmer národnej a štátnej identity, vzťah jednotlivca k identite, k overeným hodnotám minulosti, mýtizácii a demýtizácii udalostí, osobností a javov sebauvedomovania Slovákov v kontexte s ostatnými európskymi národmi a kultúrami.

Z vyššie uvedených vedeckovýskumných oblastí sa v Slavistickom ústave Jána Stanislava SAV riešia parciálne výskumné témy zamerané na výskum cyrilských a latinských prameňov ako súčasť slovenského a európskeho kultúrneho dedičstva. Uskutočňuje sa výskum jazykových, etnických a konfesionalných procesov v prostredí byzantsko-slovanskej a latinskej bohoslužobnej a kultúrnej tradície v slovenskom prostredí a na pomedzí slovanského Východu a Západu. Osobitnú zložku projektových tém predstavujú výskumy zamerané na cyrilo-metodskú a postveľkomoravskú tradíciu, na výskum latinskej kultúry na Slovensku a jej významu pre národný vývin Slovákov. Dôležitou súčasťou vedeckovýskumného zamerania pracoviska je areálový výskum ľudovej prozaickej tradície

v zbierkach slovenských i zahraničných zberateľov z konca 19. a začiatku 20. storočia v karpat-
skom prostredí. Osobitnú skupinu výskumných tém predstavujú projekty zamerané na poznávanie
slovensko-českých, slovensko-južnoslovenských, slovensko-ruských, slovensko-ukrajinských a slo-
vensko-poľských jazykových a kultúrnych vzťahov. Patrí k nim aj výskum slovensko-neslovenských,
najmä slovensko-nemeckých vzťahov v historickej perspektíve niekoľkých storočí a interdiscipli-
nárny slavistický výskum písomnosti spätých s rehoľnými spoločenstvami a diecézami (eparchiami,
seniorátmi) v slovenskom religióznom a konfesijnom prostredí (tento výskum sa opiera najmä
o zachovaný písomný materiál), lebo práve vďaka takémuto výskumu možno získať najnovšie po-
znatky o kontinuite i rozvoji slovenskej vzdelanosti a kultúry. Nemenej dôležitým je výskum dejín
slovenskej slavistiky zameraný na postavy slovenského národného a kultúrneho života v európskom
kontexte a vo vzťahoch v slovensko-slovanskom i slovensko-neslovenskom kultúrnom prostredí.⁷

2. Slavistický ústav Jána Stanislava SAV a východiská slovenského koordinovaného a interdisciplinárneho slavistického výskumu

Už pri kreovaní akademického slavistického vedeckovýskumného pracoviska na pôde Sloven-
skej akadémie vied bola prijatá široká koncepcia bádania opierajúca sa o interdisciplinárny a syner-
gický výskum slovenského jazyka a kultúry vo vzťahu k slovanskému i neslovanskému prostrediu.
Na realizáciu takéhoto komplexného, systematického a synergicky projektovaného výskumu, ktorý
pokrýva široké spektrum výskumných úloh, bolo a je nevyhnutné vybudovať vedeckovýskumnú
a koordinačnú základňu.

Zameranie slovenskej akademickej slavistiky ako komplexného výskumu slovensko-slovanských
i slovensko-neslovenských jazykových a kultúrnych vzťahov je našim vkladom do konkurenčného
prostredia európskej vedy.

Realizácia takto organizovaného programu slavistických výskumov si vyžaduje koordináciu slav-
visticky orientovaných výskumov aj v rámci jednotlivých (jazykovedných, literárnovedných, etnolo-
gických, historických, teologických) vedných odborov. Je prirodzené, že takáto vedecko-koordinačná
činnosť sa uskutočňuje v spolupráci s príslušnými vedeckými či vedecko-pedagogickými inštitúciami
práve pri realizácii spoločných vedeckovýskumných projektov, pričom základným predpokladom
úspešného a stabilného rozvoja a kontinuity vednej disciplíny nie je iba konkrétna inštitucionalizo-
vaná forma umožňujúca realizáciu projektov, ale pre takúto spoluprácu sú nevyhnutné predpoklady,
ktoré takúto spoluprácu umožňujú.⁸

Slovenská slavistika sa tak jasne začlenila do fungujúceho systému interdisciplinárne orientova-
nej slavistickej vednej disciplíny v medzinárodnom kontexte.

Už profesor Ján Stanislav sa ako slavista, vedec a pedagóg medzinárodného formátu význam-
ným spôsobom pričínal o rozvoj slovenskej slavistiky. Svoju slavistickú orientáciu ukázal v historico-
porovnávacích dielach, v ktorých slovenčinu predstavil v kontexte slovanského interkultúrneho
a medzijazykového systému v rozsahu, ktorý dovtedy takýmto spôsobom nikto neurobil. Ján Doruľa
v správe ku konferencii venovanej storočnici od narodenia Jána Stanislava o ňom napísal: „Vo svojej
vedeckej práci J. Stanislav s veľkým záujmom sledoval, rešpektoval a reflektoval výsledky výskum-
ov slovenských historikov, najmä archeológov i etnológov a literárnych historikov. Ak sa my dnes
usilujeme o komplexné výskumy v interdisciplinárnej spolupráci, nadväzujeme na dielo Jána Sta-
nislava, rozvíjame jeho odkaz. – Je prirodzené, že ďalšie výskumy priniesli nové poznatky, doplnenia
a spresnenia. (...) Napriek všetkým ťažkostiam, ktoré pri vedeckovýskumnej činnosti musíme dnes
prekonávať, dosiahol sa v mnohých oblastiach výskumu pokrok, ktorý by potešil srdce Jána Stanislava

⁷ K programu slavistického výskumu pozri aj Doruľa, J.: Inštitucionalizácia slovenskej slavistiky. In Žeňuch, P. (ed.): Slovenská slavistika včera a dnes. Bratislava: Slovenský komitét slavistov / Slavistický ústav Jána Stanislava SAV, 2012, s. 56-69.

⁸ Žeňuch, P. – Doruľa, J.: Informácia o akreditačnom hodnotení činnosti Slavistického ústavu Jána Stanislava SAV za roky 2011–2015 medzinárodným panelom zahraničných expertov, c. d., s. 177-180.

va.”⁹ Práve v osobe Jána Stanislava, ktorého meno nesie slavistické vedeckovýskumné pracovisko v Slovenskej akadémii vied, sa spája vedeckovýskumné i vedecko-pedagogické know-how slovenskej slavistiky v národnom i medzinárodnom kontexte.

V súvislosti s inštitucionalizáciou slovenského slavistického výskumu na pôde Slovenskej akadémie vied sa v kolektívnej monografii *Slovenská slavistika včera a dnes* uvádza, že v Slovenskej akadémii vied sa koncom 80. rokov 20. storočia intenzívne diskutovalo o nevyhnutnej potrebe zriadiť slavistické pracovisko. Slovenská slavistika mala ukázať svoj vlastný vedeckovýskumný a organizačný potenciál. „V januári 1989 Predsedníctvo SAV na základe *Správy o súčasnom stave výskumu slavistiky v SSR a opatreniach na jej ďalší rozvoj* (4. zasadnutie P SAV, 28.4.1988) iniciovalo vznik pomocného orgánu Predsedníctva SAV – *Komisie podpredsedu SAV pre koordináciu výskumu slavistiky na Slovensku*. Úlohou tejto komisie malo byť koncepčné usmerňovanie základného slavistického výskumu v príslušných spoločenskovedných pracoviskách SAV, na filologických a pedagogických vysokoškolských pracoviskách na Slovensku i v ďalších inštitúciách, najmä v Matici slovenskej. Na zasadnutiach sa dospelo k záveru, že treba vykonať nevyhnutné opatrenia na nápravu a prekonanie kritického stavu slovenskej slavistiky. Z materiálu, ktorý dňa 4. októbra 1988 vypracoval Ján Doruľa a ktorý je súčasťou archívu SKS, vyplýva, že Predsedníctvo SAV požiadalo Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra SAV a Ministerstvo školstva, mládeže a telesnej výchovy o preskúmanie možnosti zaviesť na obidvoch slovenských univerzitách (v Bratislave a Prešove) štúdium slavistiky.“¹⁰ Ďalej možno uviesť nasledujúcu skutočnosť: „V roku 1964 na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave síce vznikla katedra slavistiky a indoeuropeistiky, na ktorej sa mali pestovať všetky filológie okrem ruskej. Slovanské filológie (bulharskú, srbskú, chorvátsku, poľskú, slovinskú) vyučovali predovšetkým zahraniční lektori... V súčasnosti sa na Katedre slovanských filológií FiF UK v Bratislave ako študijný odbor vyučuje päť slovanských jazykov: bulharčina, chorvátčina, poľština, slovinčina a srbčina, ktoré sú zabezpečené prostredníctvom lektorátov inštitucionalizovaných na základe bilaterálnych zmlúv. Tieto slovanské jazyky katedra ponúka aj v kombinácii so slovenčinou, čo možno pokladať za vhodný predpoklad formovania budúceho slavistu (pozri tu aj zborník či pamätnicu s názvom 90 rokov Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave (1921–2011). Zost. Leon Sokolovský. Bratislava: Filozofická fakulta UK 2011, s. 165-167).“¹¹ Treba dodať, že sa vyučovanie týchto jazykov ponúka aj v kombinácii s taliančinou, rumunčinou a pod.

Dňa 1. marca 1995 v nadväznosti na uznesenie Predsedníctva SAV č. 733 z 20. decembra 1994 vznikol Slavistický kabinet SAV. Zriaďovaciu listinu kabinetu schválilo Predsedníctvo SAV dňa 23. februára 1995. So vznikom Slavistického kabinetu SAV sa vytvorili podmienky, ktoré umožnili prepojiť organizačné úlohy Slovenského komitétu slavistov s vedeckovýskumnou činnosťou akademického pracoviska zameraného na základný vedecký výskum. V Slavistickom kabinete SAV sa tak vytvorilo prostredie pre napĺňanie koncepcie slavistického bádania i vhodný potenciál aj pre správu a agendu Slovenského komitétu slavistov. V roku 2005 sa Slavistický kabinet SAV uznesením Predsedníctva Slovenskej akadémie vied zo dňa 16. decembra 2004 s platnosťou od 1. januára 2005 premenoval na Slavistický ústav Jána Stanislava SAV. Týmto pomenovaním sa vzdáva hold a úcta osobe a dielu významného slovenského slavistu Jána Stanislava (1904-1977). V roku 2007 sa úspešne realizovala rekonštrukcia priestorov v objekte SAV v Bratislave na Patrónke, ktoré boli na základe uznesenia Predsedníctva SAV (č. 194 z roku 2005 a následne aj podľa uznesenia č. 653 z 1. februára 2007) pridelené Slavistickému ústavu Jána Stanislava SAV. Dňa 21. decembra 2007 podpísal Slavis-

⁹ Doruľa, J.: Dnešný stav bádania v oblasti slovensko-inoetnických vzťahov (z úvodných slov na konferencii v Liptovskom Jáne). In *Slavica Slovaca*, 2004, roč. 39, č. 2, s. 161-162.

¹⁰ Žeňuch, P.: Stav a perspektívy slovenskej slavistiky. Z dejín Slovenského komitétu slavistov, Slavistického ústavu Jána Stanislava Slovenskej akadémie vied. In Žeňuch, P. (ed.): *Slovenská slavistika včera a dnes*. Bratislava: Slovenský komitét slavistov / Slavistický ústav Jána Stanislava SAV, 2012, s. 18-19.

¹¹ Žeňuch, P.: Stav a perspektívy slovenskej slavistiky, c. d., s. 19.

tický ústav Jána Stanislava SAV dohodu o prevode miestností v objekte na Panskej ul. 26 v Bratislave späť do správy Jazykovedného ústavu E. Štúra SAV a ukončil sa proces sťahovania pracoviska do rekonštruovaných priestorov v areáli Slovenskej akadémie vied na Dúbravskej ceste 9.¹²

V roku 2011 sa z iniciatívy Slavistického ústavu Jána Stanislava SAV a Slovenského komitétu slavistov uskutočnil *Prvý kongres slovenských slavistov*, ktorého cieľom bolo zhodnotiť doterajší stav vedeckého slavistického výskumu a určiť priority slovenskej slavistiky do budúcnosti. Zúčastnení predstavitelia slavisticky orientovaných výskumov zo slovenských vedeckých a vedecko-pedagogických pracovísk v oblasti jazykovedy, literárnej vedy, historiografie, etnológie s folkloristikou na tomto stretnutí konštatovali, že interdisciplinárny model základného výskumu a prezentácia získaných výsledkov v domácom i medzinárodnom kontexte je neoddeliteľnou súčasťou komplexného interdisciplinárneho výskumu vzťahov slovenského jazyka a kultúry v slovanskom i neslovanskom jazykovom a kultúrnom kontexte. Konštatovalo sa tiež, že komplexný pohľad na parciálne otázky vývinu slovenského jazyka a kultúry v korelácii či vo vzťahoch so slovanským i neslovanským prostredím tvoria súčasť slovenskej slavistiky. Interdisciplinárny slavistický pohľad v kontexte poznávania slovensko-slovanských i slovensko-neslovanských vzťahov umožňuje identifikovať a interpretovať vývinové i aktuálne dimenzie rozvoja slovenského kultúrneho vedomia a poukázať tak na trvalý prínos slovenskej kultúry do kontextu európskej kultúry a civilizácie. Vzhľadom na integračné či interkultúrne európske procesy však môže tieto výskumné okruhy kompetentne formulovať naša, slovenská slavistika.

Druhý kongres slovenských slavistov v roku 2015 sumarizoval výsledky výskumov slovensko-latinských, slovensko-nemeckých a slovensko-cirkevnoslovanských vzťahov staršieho vývinového obdobia slovenských dejín a kultúry a diskutovalo sa na ňom o nevyhnutnosti kontinuálneho výskumu slovensko-slovanských i slovensko-neslovanských jazykových a kultúrnych vzťahov, ktoré poskytujú široké možnosti pre interdisciplinárny pohľad na význam slovanských jazykov a kultúr v systéme európskej kultúry a civilizácie.

Cieľom kongresu bolo predstaviť interdisciplinárny pohľad na dejiny slovenskej slavistiky aj v kontexte diela Jána Stanislava a poukázať na jeho odkaz pre dnešok. Účastníci kongresu si pripomenuli 20. výročie vzniku Slavistického ústavu Jána Stanislava SAV a 50. výročie vzniku slavistického časopisu *Slavica Slovaca*. Profesor Štefan Luby, bývalý predseda Slovenskej akadémie vied a podporovateľ úsilia o založenie slavistického pracoviska v akademickom prostredí, vo svojom pozdravnom príhovore zdôraznil nevyhnutnosť slavistických výskumov. Pripomenul, že na plnenie náročného výskumného programu by sa žiadalo zvýšiť počet výskumných pracovníkov ústavu. Vyjadril však uspokojenie nad tým, že dvadsať rokov slavistickej inštitúcie v SAV obohatilo domáci i zahraničný slavistický výskumný priestor.

Nosnou témou pripravovaného *Tretieho kongresu slovenských slavistov* v roku 2021 bude slovenská slavistika v kontexte medzinárodných slavistických výskumov. Cieľom je prispieť k poznávaniu dejín slovenskej kultúry ako súčasti európskej kultúry a jej hodnôt. Tematika kongresu sa bude orientovať na slovenskú slavistiku v kontexte medzinárodných slavistických výskumov s dôrazom na koncepciu interdisciplinárnych výskumov slavistiky prezentovaných na 11. medzinárodnom zjazde slavistov v Bratislave v roku 1993, preto sa v rámci kongresu plánuje aj zasadnutie predsedov komisií zriadených pri Medzinárodnom komitáte slavistov, na práci ktorých sa podieľajú aj slovenskí slavisti. Tematické okruhy Tretieho kongresu slovenských slavistov predstavia oblasť zameranú na dejiny slovenskej slavistiky, najmä na slovenskú slavistiku a na jej miesto v systéme humanitných vied na Slovensku a v medzinárodnom kontexte (akademická a vysokoškolská slavistika, spolupráca, projekty a osobnosti slovenskej slavistiky). Ďalej to bude okruh venovaný problematike výskumu jazyka, písomnej kultúry a literatúry ako kultúrnej a civilizačnej hodnoty národa. Cieľom bude v sumarizovanej podobe sprístupniť aktuálne výsledky interdisciplinárnych výskumov historických i aktuálnych otázok spätých s prob-

¹² Žeňuch, P.: Dvadsať rokov inštitucionalizovanej slavistiky v Slovenskej akadémii vied. In Žeňuch, P. (zost.): Dvadsať rokov inštitucionalizovanej slavistiky v Slovenskej akadémii vied. Bratislava: Slavistický ústav Jána Stanislava SAV, 2015, s. 8-26.

lematikou jazyka, literatúry a ľudovej kultúry. Samostatný tematický okruh by sa mal venovať výskumu slovenskej materiálnej kultúry a jej miestu v kontexte európskej kultúry a civilizácie so zreteľom na význam slovenského kultúrno-historického priestoru v kontexte historiografických, archeologických, etnologických výskumných diskurzov. Osobitnú zložku bude tvoriť aktuálna problematika zameraná na kultúrnu komunikáciu, kontinuitu, diskontinuitu, mobilitu a diverzitu slovensko-slovanských vzťahov, na problematiku kultúrnej pamäti, na konfesionalizmus a nadkonfesionalný rozmer kultúrnej identity a na vzťah jednotlivca k identite, k overeným hodnotám minulosti a kultúrnej pamäti.

3. *Publikačný orgán slovenskej slavistiky*

Osobitne významnú úlohu pri prezentácii slovenskej nielen akademickej slavistickej vedy predstavuje publikačný orgán slovenskej slavistiky *Slavica Slovaca*, ktorý vznikol v roku 1956. Časopis venovaný slovenským slavistickým výskumom v oblasti slavistickej jazykovedy, slavistickej literárnej vedy, slavistickej historiografie s archeológiou a slavistickej etnológie s folkloristikou vychádzal do roku 1992 štyrikrát ročne.¹³ V roku 1993 sa pretransformoval na interdisciplinárny časopis, ktorý v súlade so slavistickým výskumným programom a v súčinnosti jazykovedného, historického a etnologického výskumu fungoval ako slavistický publikačný orgán troch inštitúcií (Jazykovedného ústavu Ľudovíta Štúra SAV, Historického ústavu SAV a Ústavu etnológie SAV). Tento stav časopisu netrval dlho, lebo v roku 1995 vznikol Slavistický kabinet SAV, dnešný Slavistický ústav Jána Stanislava SAV, ktorý prevzal celú agendu slovenského slavistického bádania. Časopis *Slavica Slovaca* od 46. ročníka, teda od roku 2011 sa stal publikačným orgánom dvoch slavistických inštitúcií – Slavistického ústavu Jána Stanislava SAV a Slovenského komitétu slavistov. Došlo aj k zmene periodicity časopisu. Vo vednej politike časopisu sa kladie dôraz na prezentáciu porovnávacích interdisciplinárnych výskumov a na prezentáciu výsledkov základného výskumu slovensko-slovanských a slovensko-neslovanských jazykových a kultúrnych vzťahov.

Obsahovú náplň časopisu charakterizuje predovšetkým programovo určený interdisciplinárny a komparatívny výskum vzťahov slovenského jazyka a kultúry s inými slovanskými i neslovanskými jazykmi a kultúrami vrátane výskumu slovensko-cirkevnoslovanských, slovensko-latinských a slovensko-nemeckých vzťahov. Časopis publikuje vedecké štúdie a články, ktoré kontinuálne naplňajú program slavistického vedeckého výskumu v národnom i medzinárodnom kontexte. Takéto obsahové zameranie časopisu vyplýva aj z vedecko-koordinačnej funkcie Slovenského komitétu slavistov a z vedeckovýskumného zamerania pracoviska, s ktorým má Slovenský komitét slavistov podpísanú dohodu o spolupráci pri zabezpečovaní priestorových, technických a iných podmienok súvisiacich s uvedenou koordinačnou činnosťou. Aj redakčná rada utvorená z odborníkov etablovaných v slovenskom i medzinárodnom vedeckovýskumnom slavistickom prostredí kladie vysoké nároky na jednotlivých autorov publikujúcich v časopise. Zmyslom stanovených nárokov je prostredníctvom výsledkov vedeckého výskumu autorov publikujúcich v časopise sprístupňovať a rozvíjať slavistiku ako vednú disciplínu zameranú na výskum vzťahov slovenského jazyka a kultúry s inými slovanskými i neslovanskými jazykmi

¹³ Po turbulenciách iného ako vedeckovýskumného charakteru došlo k odštiepeniu dvoch literárnovedných čísel časopisu *Slavica Slovaca*. Literárnovedná slavistika sa od roku 1992 mienila prezentovať samostatne na stránkach delimitovanej časti časopisu, ktorý začal v Ústave svetovej literatúry SAV vychádzať so zmeneným názvom ako *Slovak Review. A Review of World Literature Research*. Slavistická orientácia pôvodne literárnovednej časti delimitovaného slovenského slavistického literárnovedného časopisu *Slavica Slovaca* sa však postupne a úplne (programovo) vytratila. Delimitovaná časť časopisu *Slavica Slovaca* s názvom *Slovak Review* dokonca od roku 2009 prestala vychádzať a nahradil ju nový časopis *World Literature Studies* s iným, ako slavistickým zameraním (Žeňuchová, K.: *Slavica Slovaca* za roky 1966–2015. *Slavica Slovaca*, 2015, roč. 50, Bibliografia 1966–2015, s. 5-15). D. Hučková (Current State of Research on Slavic Literatures in Slovakia. In *Human Affairs*, 2013, roč. 23, č. 2, s. 302-310) v tejto súvislosti dodáva, že kým ešte v roku 1993 časopis *Slovak Review* ako priamy dedič idey literárnovednej slavistiky publikoval literárnovedné príspevky z 11. medzinárodného zjazdu slavistov v Bratislave, už o rok na to, teda v roku 1994, túto slavistickú orientáciu radikálne ukončil, o čom svedčí fakt, že od roku 1994, teda ani necelý rok po slavistickom zjazde v Bratislave, vychádza *Slovak Review* už ako časopis pre výskum svetovej literatúry. V roku 2007 došlo k ďalšej zmene v orientácii časopisu, ktorý sa deklaruje už tým, že ide o slovenský časopis zameraný na výskum svetovej literatúry – *Slovak Review. A Review of World Literature Research*.

a kultúrami. Hlavným redaktorom časopisu je člen Slovenského komitétu slavistov. Hlavného redaktora časopisu vymenúva predseda Slovenského komitétu slavistov a potvrdzuje riaditeľ spoluvydavateľskej inštitúcie. Výkonného redaktora časopisu vymenúva hlavný redaktor časopisu z pracovníkov spoluvydavateľskej inštitúcie. Výkonný redaktor nie je členom redakčnej rady; vykonáva činnosti súvisiace s agendou časopisu. Redakčnú radu časopisu tvoria členovia, ktorých na základe návrhu hlavného redaktora vymenúva predseda Slovenského komitétu slavistov a riaditeľ spoluvydavateľskej inštitúcie.

Časopis *Slavica Slovaca* je jediným slovenským slavistickým interdisciplinárnym časopisom s medzinárodným pôsobením. O postavení časopisu v medzinárodnej i národnej slavistickej vedeckej komunite svedčí nielen jeho evidencia vo viacerých medzinárodných knižničných databázach (Scopus, ERIHPlus, C.E.E.O.L, CEJSH, CSA, EBSCO), ale najmä to, že Medzinárodný komitét slavistov ako slavistický koordinačný orgán v medzinárodnom priestore zaradil časopis *Slavica Slovaca* k relevantným medzinárodným interdisciplinárnym slavistickým periodikám. Vo vednej politike Slavistického ústavu Jána Stanislava SAV sa dôležitý dôraz kladie na porovnávaci interdisciplinárny aspekt výskumov, ktorý sa odráža aj v koncepcii tvorby a publikačnej politike časopisu *Slavica Slovaca*.

Príspevky v časopise *Slavica Slovaca* sa uverejňujú v slovenčine, vo všetkých slovanských jazykoch a v ďalších svetových jazykoch, napr. angličtine a nemčine. Všetky štúdie publikované v *Slavica Slovaca* obsahujú anotáciu a kľúčové slová v anglickom jazyku a resumé v angličtine, nemčine, ruštine alebo francúzštine. Aj vedecké štúdie materiálového (rozhladového) typu v rubrike *Rozhlady* sú opatrené anotáciou a kľúčovými slovami v angličtine. Keďže časopis *Slavica Slovaca* je slavistickým publikačným orgánom, publikuje správy zo zasadnutí Slovenského komitétu slavistov a informácie o diani v Medzinárodnom komitéte slavistov. Vo vednej politike časopisu sa kladie dôraz na prezentáciu porovnávacích interdisciplinárných výskumov a na prezentáciu výsledkov základného výskumu slovensko-slovanských a slovensko-neslovanských jazykových a kultúrnych vzťahov. Okrem pravidelných čísel sa v od roku 2011 uverejňuje aj špeciálne číslo, ktoré je supplementom konkrétneho ročníka časopisu. V suplemente časopisu sa publikujú najmä pramenno-kritické edície historických dokumentov (s komentármi, vysvetlívkami a sprievodnou štúdiou) k výskumu slovensko-slovanských i slovensko-neslovanských jazykových, kultúrnych a historických vzťahov a obšiahlejšie štúdie monografického charakteru.¹⁴

4. Vedeckovýskumné kompetencie

Pracovníci Slavistického ústavu Jána Stanislava sa autorsky i editorsky podieľajú na vydaní vedeckých monografií a monotematických súborov štúdií v domácich i zahraničných vydavateľstvách. Pripravujú na vydanie cirkevno-slovanské, latinské, nemecké i slovenské texty prameňov, ktoré dokumentujú život slovenskej spoločnosti a jej vývin v kontexte európskeho kultúrneho priestoru. Okrem

¹⁴ V roku 2011 vyšlo prvé supplementum, ktoré na vydanie pripravil Svorad Zavarský. Ide o kritické vydanie latinskej dizertácie Martina Sentivániho *Dissertatio cosmographica seu DE MUNDI SYSTEMATE / SÚSTAVA SVETA* Kozmologická štúdia s vedeckými komentármi a s prekladom do slovenčiny (pozri *Slavica Slovaca*, 2011, roč. 46, č. 3, s. 3-154). V roku 2012 Ján Doruľa pripravil na vydanie plný transliterovaný prepis nemeckej a obsahovo ekvivalentnej slovenskej účtovnej knihy mesta Banskej Bystrice zo 17. storočia (pozri *Slavica Slovaca*, 2012, roč. 47, č. 3, s. 4-160). Kritické vydanie Kyjevského polemicko-apologetického rukopisného zborníka s liturgiou svätého Petra, ktoré pripravil A. Škoviera, vyšlo v roku 2013 (pozri *Slavica Slovaca*, 2013, roč. 48, č. 3, s. 3-56) a v roku 2014 bol pripravený na vydanie cyrilský rukopis dvoch liečiteľských príručiek z roku 1790 a 1791 (pozri *Slavica Slovaca*, 2014, roč. 49, č. 3, s. 3-148). V roku 2015 vyšiel spis o skrutniách uniatskych presbyterov z roku 1749, ktorý na vydanie pripravil Peter Zubko (porovnaj *Slavica Slovaca*, 2015, roč. 50, č. 3, s. 3-102). Autobiografický dokument pátra Paulína Bajana, ktorý je historickým dobovým dokumentom a je napísaný v latinskom jazyku a spolu s komentárom a prekladom do slovenčiny vydal L. Kačič a S. Zavarský (pozri *Slavica Slovaca*, 2016, roč. 51, č. 3, s. 3-93). V roku 2017 sa podarilo vydať kritickú edíciu hudobno-historického rukopisného prameňa byzantsko-slovanského obradu – irmologionu karpatskej proveniencie zo 17. storočia. Editor jeho kritického vydania je Š. Marinčák (pozri *Slavica Slovaca*, 2017, roč. 52, č. 3-4, s. 3-416). V roku 2018 sa v rámci supplementa *Slavica Slovaca* publikovali príspevky slovenských slavistov na XVI. medzinárodný zjazd slavistov (*Slavica Slovaca*, 2018, roč. 53, č. 3-4, s. 3-275). V roku 2019 sa v suplemente časopisu publikovala vzácna historicko-kultúrna pamiatka, ktorá sa pokladá za základný dokument existencie administratívno-právneho systému Mukačevskej eparchie v súvislosti s úsilím cirkevnej i svetskej hierarchie o jej usporiadanie. Prameň publikovali Peter Zubko a Peter Žeňuch pod názvom Diecézne štatúty Michaila Manuela Oľšavského z rokov 1752 – 1758 (*Slavica Slovaca*, 2019, roč. 54, č. 3-4, s. 5-100).

toho vznikajú monografické práce a monotematické súbory štúdií, ktoré reflektujú jednotlivé vedeckovýskumné okruhy zadefinované v prioritných projektovaných vedeckovýskumných okruhoch podporovaných Agentúrou na podporu výskumu a vývoja, Vedeckou a grantovou agentúrou MŠVVaŠ SR a SAV (VEGA), projektov v rámci výzvy Horizont 2020 (ERA-NET-RUS Plus), tiež projektov bilaterálnej spolupráce v rámci Medziakademickej dohody Slovenskej akadémie vied a projektov bilaterálnej spolupráce Slavistického ústavu Jána Stanislava SAV s partnerskými slavistickými akademickými pracoviskami v zahraničí (najmä s Bulharskom,¹⁵ Ruskom, Českom, Poľskom a i).

Výsledky svojich výskumov pracovníci ústavu prezentujú na medzinárodných slavistických vedeckých konferenciách a svetových kongresoch, na medzinárodných latinistických kongresoch a na ďalších svetových a medzinárodných podujatiach doma i v zahraničí.

O svojej vedeckovýskumnej činnosti, o projektoch a projektovej spolupráci, o vedeckých konferenciách a kongresoch Slavistický ústav Jána Stanislava SAV pravidelne informuje na svojej internetovej stránke www.slavu.sav.sk.

V rámci naplňovania medzinárodných projektovaných výskumov treba osobitne spomenúť faksimilné vydanie rukopisu Kamaldulskej Biblie, prvého prekladu celej Biblie do slovenčiny, ktorá vyšla v rámci renomovanej edície *Biblia Slavica* v Nemeckej spolkovej republike.¹⁶ Autori vydania pod vedením Jána Doruľa (koordinátor projektovaných výskumov) predložili výsledky výskumu jazyka pamiatky i okolností jeho vzniku. Publikované výsledky výskumov sú významným prínosom do osvetlenia dosiaľ málo preskúmanej problematiky a svedčia o vysokej duchovnej a jazykovej vyspelosti prostredia, v ktorom vznikol prvý ucelený slovenský preklad Písma svätého v 18. storočí, plne porovnateľný s inými vtedajšími či dovtedajšími inojazyčnými prekladmi Biblie.

V rámci medzinárodnej edície *Monumenta byzantina et latina Slovaciae* sa realizujú komentované vedecké vydania prameňov, ktoré širokému spektru záujemcov o poznávanie byzantskej tradície na Slovensku poskytujú prístup k doteraz neznámym textom o dejinách byzantskej písomnej kultúry na Slovensku v cirkevnoslovanskom i latinskom jazyku.¹⁷ Materiál zhromaždený v elektronickej podobe slúži predovšetkým na výskum. Originálne texty vyfotografovaných materiálov nie sú majetkom SÚJS SAV, ale sú majetkom pamäťových inštitúcií, cirkví a zbierok v archívoch, kde sa realizoval výskum, ktoré tieto svoje pramenné materiály poskytli SÚJS SAV za účelom vedeckého bádania. SÚJS SAV sa v zmysle ochrany majetku súkromných osôb, cirkví či pamäťových inštitúcií, ktoré vlastnia originály jednotlivých textových prameňov, sprístupňuje iba ich transliterované texty v rámci medzinárodnej edície *Monumenta byzantino-slavica et latina Slovaciae* (=MBSLS), ktorá vznikla v spolupráci SÚJS SAV a Pontificio Istituto Orientale v Ríme v roku 2003. Edícia sprístupňuje tak cyrilské a latinské rukopisné a tlačene pramene, ktoré sú späté s byzantsko-slovanským prostredím na Slovensku, ktoré svojou geografickou polohou a kultúrnym dedičstvom predstavuje križovatku univerzálnych tradícií kresťanského Východu a Západu.¹⁸

¹⁵ V tejto súvislosti treba pripomenúť viaczväzkový „Bulharsko slovenský slovník“ (I. zväzok vyšiel v roku 2004, druhý v roku 2013 a tretí v roku 2019). Ide o dlhodobý lexikografický projekt M. Koškovej, ktorý sa riešil v rámci šiestich projektov VEGA v rokoch 1999-2017 a v súčasnosti sa pripravuje na vydanie jeho záverečný zväzok.

¹⁶ Swatě Biblia Slowěnské aneb Pisma Swatého částka I., II. Slovakische Bibel der Kamaldulenser. Band I-II. Biblia Slavica. Ed. Hans Rothe und Friedrich Scholz unter Mitwirkung von Jan Dorul'a. Paderborn – München – Wien – Zürich: Ferdinand Schöningh, 2002. 920 + 1063 s.

¹⁷ Marinčák, Š.: K systematickému výskumu cyrilských a latinských písomných pamiatok. In *Culturologica Slovaca*, 2017, č. 2, s. 66-70. http://www.culturologicaslovaca.ff.ukf.sk/images/No2/Marincak_Systematicky_vyskum.pdf [cit. 14-03-2020].

¹⁸ Sumarizáciu výsledkov projektu pozri v práci Žeňuch, Peter a kol.: Pohľady do problematiky byzantskej písomnej tradície na Slovensku. Bratislava: Slavistický ústav Jána Stanislava SAV – Slovenský komitét slavistov – VEDA, vydavateľstvo SAV, 2019. 192 s. Doteraz sa podarilo vydať týchto šesť zväzkov edície: Žeňuch, P. – Vasiľ, C.: *Cyrillic Manuscripts from East Slovakia. Slovak Greek Catholics: Defining Factors and Historical Milieu / Cyrilské rukopisy z východného Slovenska. Slovenskí gréckokatolíci, vzťahy a súvislosti*. Roma – Bratislava – Košice: 2003. *Monumenta Byzantino-Slavica et Latina Slovaciae* (=MBSLS). Vol. I.; Žeňuch, P.: *Kyryllische paraliturgische Lieder. Edition des handschriftlichen Liedguts im ehemaligen Bistum von Mukačevo im 18. und 19. Jahrhundert. / Cyrilské paraliturgické piesne. Cyrilská rukopisná spevníková tvorba v bývalom Mukačevskom biskupstve v 18.–19. storočí*. Köln – Weimar – Wien: 2006. *MBSLS II.*; Zavorský, S. – Žeňuch, P.: *Иоанникий Базиловичъ: Толкованіе Священныя Літургіи Новаго Закона истинныя Безкровныя Жертвы /*

Významnú súčasť vedeckovýskumnej činnosti predstavuje zriadenie projektového Centra excelentnosti SAV v duchu základného programového zamerania Slavistického ústavu Jána Stanislava SAV. Centrum excelentnosti SAV (CE SlovSlav) s názvom „Dejiny slovenskej slavistiky 19. – 20. storočia. Postavy slovenského národného obrodzenia (Anton Bernolák, Pavol Jozef Šafárik, Ján Kollár, Ľudovít Štúr, Pavol Dobšinský, Jonáš Záborský) + Ján Stanislav – ich činnosť a dielo v európskom kontexte“ sa v rokoch 2012–2016 venovalo komplexnému a interdisciplinárnemu výskumu jedného z kľúčových období dejín slovenskej slavistiky a slovenských dejín a kultúry. Činnosť centra sa sústredila na výskum diela významných osobností slovenských dejín a kultúry a zhodnotenie významu ich diela v dobovom spoločenskom kontexte, ktorý toto dielo ovplyvňoval a usmerňoval a vo viacerých súvislostiach podnes plní úlohu dôležitého dejinného odkazu. Knižné výstupy projektu,¹⁹ ktoré prezentujú ucelený pohľad na uvedené obdobie a osobnosti slovenských dejín a kultúry, sa podarilo realizovať Slavistickému ústavu Jána Stanislava SAV ako základnému a koordinačnému vedeckovýskumnému pracovisku SAV na projekte v spolupráci s viacerými vedeckovýskumnými a vedeckopedagogickými organizáciami v Bratislave, v Ružomberku a Trnave. Potvrdila sa tak nielen významná vedeckovýskumná, ale aj vedecko-koordinačná funkcia slavistického pracoviska na pôde Slovenskej akadémie vied.

Vedecko-koordinačná funkcia SÚJS SAV sa ukázala aj v úspešnej realizácii ďalších významných vedeckovýskumných projektov financovaných prostredníctvom vedeckej projektovej štruktúry Európskej únie v rámci programu Horizont 2020 (ERA-NET) s názvom „Linguistic and Ethnocultural Dynamics of Traditional and Non-traditional Values in the Slavic World“ (RUS_ST 2018 – 472 LED-SW) a veľmi výrazne aj v projektovej štruktúre Agentúry pre podporu a výskumu (APVV). Ide o dva vedeckovýskumné projekty: „Cyrilské písomníctvo na Slovensku do konca 18. storočia“ (APVV-14-0029)²⁰ a „Terminologické diskurzy a špecifiká biblických jazykov vzhľadom na preklady Biblie do slovenčiny“ (APVV-16-0514),²¹ ktorých riešenie prináša viaceré nové poznatky, ktoré determinujú doterajšie poznanie a môžu ovplyvniť aktuálne procesy v kultúrnom prostredí a v širšej spoločenskej praxi na Slovensku.²²

Joannicius Bazilovits: *Explicatio Sacrae Liturgiae Novae Legis veri Incruenti Sacrificii*. Bratislava – Roma: 2009. MBSLS III.; Женох, П.: *Источники византийско-славянской традиции и культуры в Словакии / Pramene k byzantsko-slovenskej tradícii a kultúre na Slovensku*. Roma – Bratislava – Košice: 2013. MBSLS IV.; Žeňuch, P. – Белякова, Е. – Найденова, Д. – Zubko, P. – Marinčák, Š.: *Užhorodský rukopisný Pseudozonar. Pravidlá mníškeho a svetského života z prelomu 16.–17. storočia / Ужгородский рукописный Псевдозонар. Правила монашеской и светской жизни рубежа XVI–XVII вв.* Bratislava – Moskva – Sofia – Košice: 2018. MBSLS V. a Šašerina, S.: *Dva ugljanske rukopisy poučení a exempiel zo 17. storočia / Две углянские рукописи поучений и притч XVII века*. Bratislava: 2019. MBSLS VI.

¹⁹ Doruľa, J. (ed.): *Historický význam a odkaz diela osobností slovenského národného obrodzenia*. Bratislava: Slavistický ústav Jána Stanislava SAV, 2014, 162 s.; DORUĽA, Ján: *Slováci medzi starými susedmi. Môžu byť aj Slováci starí?* Bratislava: 2015. 488 s.; Doruľa, J. – Žeňuch, P. (eds.): *Ján Stanislav a slovenská slavistika*. Bratislava: 2016. 272 s.; Žeňuch, P. – Николова, С. (eds.): *Kliment Ochridský a jeho prínos pre slovanskú a európsku kultúru*. Bratislava – Sofia: 2017. 184 s.; Žeňuchová, K. – Китанова, М. – Žeňuch, P. (eds.): *Jazyk a kultúra v slovanských súvislostiach. Zo slovanskej etnolingvistiky*. Bratislava – Sofia: 2017. 320 s.; Brtáňová, E. (ed.): *Jonáš Záborský: Múdrosť života ve chrámových fečech*. Bratislava: 2015. 480 s.; Zubko, P.: *Kňaz nie každodenný. Jonáš Záborský v službe Košickej diecézy*. Bratislava: 2013. 182 s.; Žeňuchová, K. (ed.): *Ľudová próza na Slovensku v kontexte dejín slavistiky*. Bratislava: 2015. 344 s.; Pácalová, J.: *Rozprávky Janka Rimavského*. Bratislava: 2015. 336 s.; Pácalová, J.: *Codexy tisovscké. K prameňom slovenských rozprávok*. Bratislava: 2015. 224 s.; Žeňuchová, K. (ed.): *Jozef Ignác Bajza v kultúrnom a literárnom kontexte*. Bratislava: 2013. 168 s. a v roku 2016 (2. doplnené vydanie), 206 s.; Žeňuchová, K.: *Zbierka ľudovej prózy Samuela Cambela. Prameň k výskumu rozprávačskej tradície na Slovensku*. Bratislava: 2014, 464 s.

²⁰ K výsledkom riešenia pozri aj Vašíčková, S.: *Cyrilské písomníctvo na Slovensku do konca 18. storočia. Protokol z verejnej oponentúry projektu APVV-14-0029 medzinárodným panelom odborníkov*. In *Slavica Slovaca*, 2018, roč. 53, č. 2, s. 181-185.

²¹ Pozri tu napríklad aktuálne výsledky aplikácie výskumov prekladov biblických textov do slovenčiny, napr.: Lapko, R. (ed.): *Jánovo evanjelium. Nový preklad a krátky komentár*. Bratislava: Slavistický ústav Jána Stanislava SAV – VEDA vydavateľstvo SAV, 2019. 179 s.; Lapko, R. a kol.: *K metodike nového prekladu Svätého písma do slovenčiny*. Mahtomedi: Vision Slovakia, 2016. 298 s.

²² Aktuálne výsledky riešenia projektu pozri v článku „Výberovo zo Správy o činnosti SÚJS SAV za rok 2019“ publikovanom v tomto čísle časopisu *Slavica Slovaca*.

5. Záver

Rozvíjanie všetkých zložiek národnej kultúry a identity je zrkadlom vývinu každého národa i spoločnosti v širších prirodzených i racionálne integrovaných kontextoch, lebo tie odrážajú aktuálny stav kultúrneho povedomia spoločnosti ako predpoklad jeho ďalšieho rozvoja, ktorý sa kontinuálne formuje od najstarších čias. V dejinných procesoch sa opakovane a systematicky možno stretnúť so sprítomňovaním, pripodobňovaním alebo hľadaním analógií historického vývinu v súčasnom, aktuálnom stave spoločnosti. Dobré to možno dokumentovať napríklad v zlomových momentoch, ktoré významne pôsobia na jej vývin. Kultúrna pamäť národa a spoločenstva predstavuje jedinečný zdroj povedomia o kontinuite a tradícii, ktorá nedeformuje identitu spoločnosti a tradičné hodnoty a princípy historickej a kultúrnej pamäti národa.²³ Už Ján Kollár, významný slovenský vlastenec a politik, poukázal na to, že v poznaní minulosti sa odhaľujú deje prítomnosti.

Aj dnes sme viac ako inokedy povinní poznať a systematicky skúmať všetky zložky kultúrnej identity národného spoločenstva, aby sme dobre spoznali sami seba v kontexte európskej kultúry a civilizácie, kde všetky slovanské národy, jazyky a kultúry utvorili jedinečný kultúrny horizont, ktorý tvorí neoddeliteľnú a rovnoprávnu zložku európskeho kultúrneho priestoru.

Slavistický výskum zohráva dôležitú úlohu pri komplexnom a interdisciplinárnom poznávaní národných kultúr všetkých Slovanov i vo vzťahoch medzi slovanskými jazykmi a kultúrami a tiež k neslovanským jazykom a kultúram. Určujúcim v tejto súvislosti je rozsah a kvalita aktivít, ktoré slavistika vedecky, programovo i organizačne zabezpečuje, pričom významný podiel na systematickom poznávaní má interdisciplinárny výskum.

Interdisciplinárny model slavistického výskumu umožňuje systematizáciu poznatkov o jazykových a kultúrnych vzťahoch v európskom prostredí. Umožňuje identifikovať a interpretovať vývinové i synchronne dimenzie rozvoja i stav národného a kultúrneho vedomia a poukazovať na trvalý prínos národnej kultúry do kontextu európskej kultúry a civilizácie. Slavistický výskum pomáha utvárať obraz o slovanských jazykoch a kultúrach aj vzhľadom na aktuálne integračné európske procesy v intenciách tradičnej európskej kultúrnej identity. Aktuálny status identity slovanských jazykov a kultúr nemožno preto skúmať osamotene, ale synergicky v kontexte diachrónnych i aktuálnych (synchronných) aspektov rozvoja národného i európskeho kultúrneho dedičstva.²⁴

Hoci sa slavistika ako veda často vníma ako politikum, je nepartajná, nadstranícka a nestranná. Zárukou objektivity heuristického i aplikovaného výskumu je jej uplatnenie sa v spoločenskej praxi a tým aj jej konkurencieschopnosť. Tento rozmer podmieňuje sám výskum i edukačný proces, ktorý umožňuje zabezpečiť kontinuum vedeckého i pedagogického prostredia. Pri takom vnímaní slavistickej vedy nemožno zohľadňovať iba ekonomicko-komerčné či politické faktory, ktoré hrozia devalváciou rozvoja vedeckého výskumu.

Pre slavistiku nie je ohrozením realizácia výskumov na viacerých vedeckých či vedecko-pedagogických pracoviskách. V slovenskom i medzinárodnom kontexte totiž nejde o konkurenčné či duplicitné prostredie, lebo výsledky slavistického vedeckého výskumu tvoria pevnú súčasť humanitnej vednej politiky, a preto ich nemožno v rámci jedného slavistického výskumného prostredia pokladať za konkurenčnú zložku. Konkurencieschopnosť v slavistickom výskume sa môže naplno realizovať práve iba v miere akceptácie výsledkov jej výskumov v širšom národnom a medzinárodnom kontexte. Aj na tomto poli je každý slavistický výskum v slovanských i neslovanských krajinách pevne ukotvený. Slavistické výskumy sa preto v medzinárodnom kontexte i na Slovensku vzájomne dopĺňajú, a tak sa naplno zúčastňujú na poznávaní európskej kultúrnej pamäti.

Aktuálne spoločenské procesy a zmeny zamerané na percepciu výsledkov humanitných vied v spoločnosti sa dotýkajú aj slavistiky. Pravda, udržateľné fungovanie spoločnosti v kontexte európ-

²³ Doruľa, J.: Základy slovenského vlastenectva. In *Slavica Slovaca*, 2010, roč. 45, č. 2, s. 105-114.

²⁴ Жеңух, П.: Комисия при Международном комитете слависта – положение и активности. Актуально состояние и перспективы. Научни састанак слависта у Вукове дане, 2017, roč. 46, č. 1, s. 17-30; Жеңух, П.: Комисия при Международном комитете славистов – положение и деятельность. Актуальный статус и перспективы. *Slavica Slovaca*, 2017, roč. 52, č. 2, s. 150-161.

skej kultúry a civilizácie vo všetkých jej sociálne diverzifikovaných rovinách však nevyhnutne závisí od udržateľnosti a kontinualnosti humanitného a spoločenskovedného prostredia.

Ved' predsa udržateľnosť európskych kultúrnych hodnôt prirodzene podmieňuje zachovanie výskumu jednotlivých európskych národných a kultúrnych identít.²⁵ Výskum vzťahov vlastného národa so susediacimi i vzdialenejšími národnými, jazykovými či kultúrnymi prostrediami je prioritou modernej národnej i medzinárodnej slavistiky, lebo zdôrazňuje nielen objektívne potreby takéhoto výskumu, ale umožňuje aj ich rozvoj. Takýto vedeckovýskumný i vedecko-organizačný program otvára možnosti pre jeho systematické napĺňanie aj v dnešnom svete digitalizácie a elektronizácie vedeckých zdrojov. V záplave informácií presakujúcich z množstva databáz, internetových a komunikačných zdrojov a z digitalizovaných pamäťových systémov sa nemožno spoľahnúť iba na kapacity jednej vednej disciplíny, preto je interdisciplinárny výskum vzťahu národného jazyka a kultúry k iným jazykom a kultúram dôležitým zdrojom poznania kultúrnej rozmanitosti.²⁶ Práve komplexný vedecký výskumný program sa napriek všetkým ťažkostiam, turbulenciám a osobnému zanieteniu darí aspoň sčasti napĺňať práve v rámci interdisciplinárneho vedeckého bádania. Uplatňovanie metód základného interdisciplinárneho výskumu, na ktorom sa podieľajú jazykovedci, kulturológovia, etnológovia a folkloristi, teológovia, historici s archeológmi, je v súčasnosti nevyhnutný a aktuálny. Je to devíza, ktorou slovenská slavistika významne zaplňa medzery pri osvetľovaní úlohy slovenského jazykov, literatúry a kultúrnych pohybov v európskom i globálnom priestore.

Двадцать пять лет институционализованного славистического исследования в Словацкой академии наук

Петер Женюх

Словацкая славистика представляет собой неотъемлемую часть международной славистически ориентированной научно-исследовательской среды. Значительная доля этих исследований проводится в Институте славистики Яна Станислава САН, который уже двадцать пять лет со дня своего возникновения в 1995 году занимается междисциплинарным исследованием отношений словацкого языка и культуры с другими славянскими и неславянскими языками и культурами в сотрудничестве на международном и национальном уровне. В статье, посвященной двадцать пятой годовщине возникновения Института, отдельно рассматриваются актуальные взаимосвязи, тренды и необходимость институционализованного славистического исследования в контексте процессов в среде академической научной политики в Словакии. Несмотря на непростые обстоятельства в современной гуманитарной науке, словацкие славистические исследования представляют собой научно-исследовательскую среду, которая приносит новые открытия в различных контекстах культурного развития Словакии, особенно в области исследования церковнославянских, латинских, словацко-немецких, словацко-восточнославянских и словацко-южнославянских отношений, а также в области исследования перевода библейских текстов на словацкий язык и языково-культурных и исторических взаимосвязей в контексте развития интерконфессиональной коммуникации.

²⁵ Žeňuch, P.: Dvadsať rokov inštitucionalizovanej slavistiky v Slovenskej akadémii vied. In Žeňuch, P. (zost.): Dvadsať rokov inštitucionalizovanej slavistiky v Slovenskej akadémii vied. Bratislava: Slavistický ústav Jána Stanislava SAV, 2015, s. 15.

²⁶ Žeňuch, P.: Komisie pri Medzinárodnom komitáte slavistov akreditované na 16. medzinárodnom zjazde slavistov v Belehrade. In Slavia, 2019, roč. 88, č. 1, s. 100-104.